

Seminarium 5

Diskussion utgående från prel. PM

4 okt 2018

Donald Broady <donald.broadly@edu.uu.se>
Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi (SEC), Uppsala
universitet
www.skeptron.uu.se/broadly/sec/

Vändningen mot fältbegreppet. Inspiration från Webers religionssociologi

En första, interaktionistiskt färgad, skiss 1966

"Champ intellectuel et projet créateur", *Les temps modernes*,
vol. XXII, no 246, novembre 1966, pp. 865-906

Teoretiska överväganden 1971

"Champ du pouvoir, champ intellectuel et habitus de classe", *Scolies*,
Cahiers de recherches de l'École Normale Supérieure,
vol. I, no 1, 1971, pp. 7-26

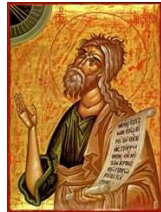
"Genèse et structure du champ religieux", *Revue française de sociologie*,
vol. XII, no 3, juillet-septembre 1971, pp. 295-334

"Une interprétation de la théorie de la religion selon Max Weber",
Archives européennes de sociologie, vol. XII, no 1, 1971, pp. 3-21

Det religiösa fältet enl. Max Weber: typerna definierade av sina egenskaper

Prästen

Profeten

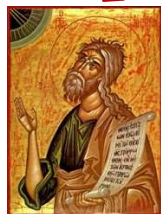
Magikern,
medicin-
mannen,
trollkonan

Om Webers typer *Priest*, *Prophet* och *Zauberer*, se särskilt pp. 259–285 i *Wirtschaft und Gesellschaft. Grundriß der verstehenden Soziologie* [1922], J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen, 5 uppl. 1972. Sv. översättn. *Ekonomi och samhälle*, vol. 2, 1983, pp. 28–59.

Första brytningen med Weber, dvs. Bourdieus perspektiv under 1960-talet: interaktionistisk tolkning av det religiösa fältet

Prästen

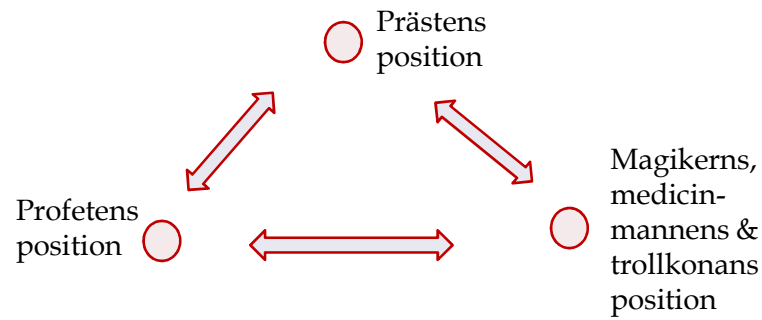

Profeten

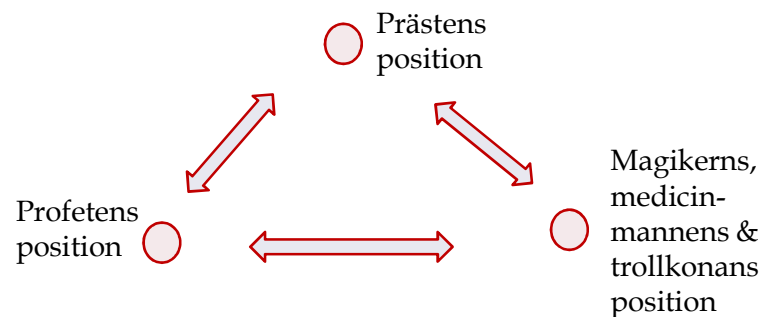

Magikern,
medicin-
mannen,
trollkonan

Andra brytningen med Weber, dvs Bourdieus
perspektiv fr.o.m. början av 1970-talet: det religiösa
fältet som ett system av relationer mellan positioner

Tredje brytningen med Weber, dvs ett perspektiv som
för djupades under loppet av 1970-talet: Åtskillnaden mellan
kraftfält och kampfält. Jag återkommer till det

Tredje brytningen med Weber, dvs ett perspektiv som fördjupades under loppet av 1970-talet: Åtskillnaden mellan kraftfält och kampfält. Exemplet det franska fältet för katolsk religiös makt, data mest avseende 1972.

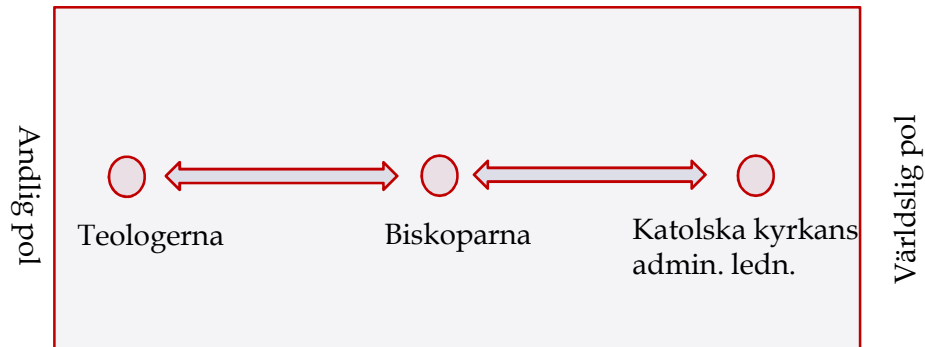
P. Bourdieu & Monique de Saint Martin,
"La sainte famille. L'épiscopat français dans le champ du pouvoir", *Actes de la recherche en sciences sociales*, vol. VIII, n° 44-45, novembre 1982, pp. 2 -53.

Tredje brytningen med Weber, dvs ett perspektiv som fördjupades under loppet av 1970-talet: Åtskillnaden mellan kraftfält och kampfält. Exemplet det franska fältet för katolsk religiös makt, data mest avseende 1972.

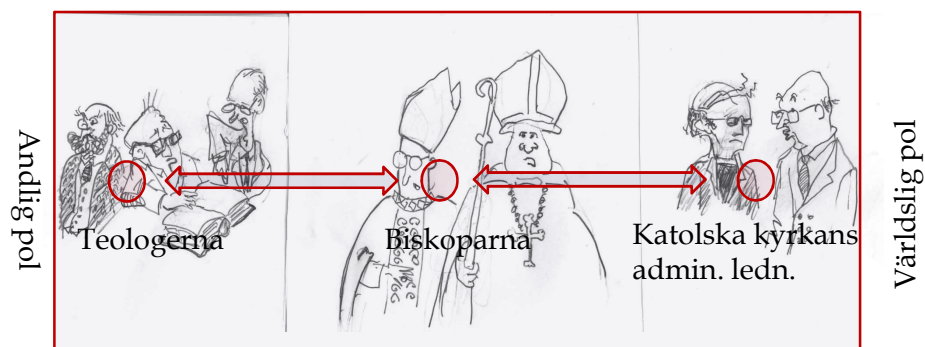
Fritt efter P. Bourdieu & Monique de Saint Martin,
"La sainte famille. L'épiscopat français dans le champ du pouvoir", *Actes de la recherche en sciences sociales*, vol. VIII, n° 44-45, novembre 1982, pp. 2 -53.

Tredje brytningen med Weber, dvs ett perspektiv som fördjupades under loppet av 1970-talet: Åtskillnaden mellan kraftfält och kampfält. Exemplet det franska fältet för katolsk religiös makt, data mest avseende 1972.

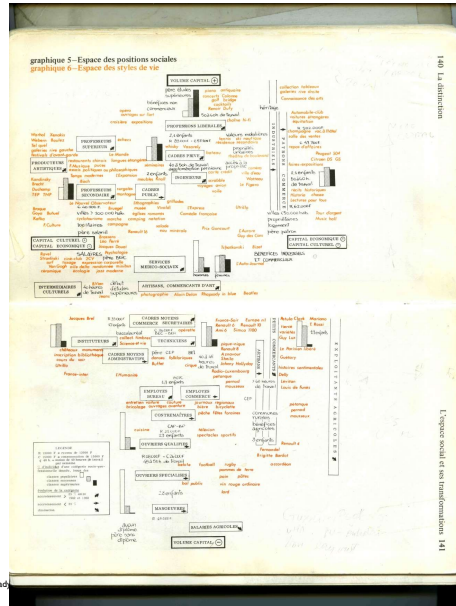
Fritt efter P. Bourdieu & Monique de Saint Martin, "La sainte famille. L'épiscopat français dans le champ du pouvoir", *Actes de la recherche en sciences sociales*, vol. VIII, n° 44-45, novembre 1982, pp. 2 -53.

Tredje brytningen med Weber, dvs ett perspektiv som fördjupades under loppet av 1970-talet: Åtskillnaden mellan kraftfält och kampfält. Exemplet det franska fältet för katolsk religiös makt, data mest avseende 1972.

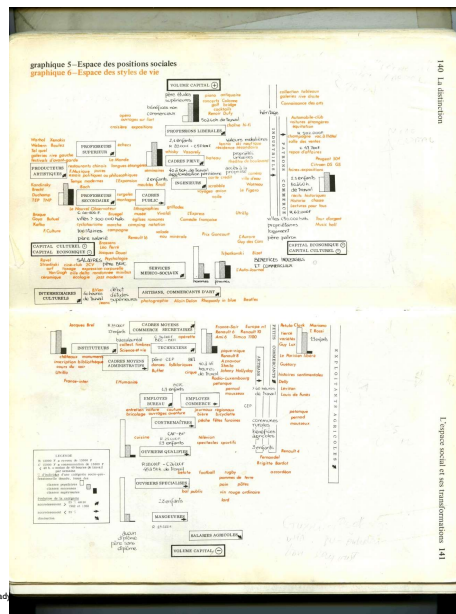
Fritt efter P. Bourdieu & Monique de Saint Martin, "La sainte famille. L'épiscopat français dans le champ du pouvoir", *Actes de la recherche en sciences sociales*, vol. VIII, n° 44-45, novembre 1982, pp. 2 -53.

Det sociala rummet och maktfältet (1)

P. Bourdieu, *La distinction. Critique sociale du jugement*, 1979, p. 140f 11

Det sociala rummet och maktfältet (2)

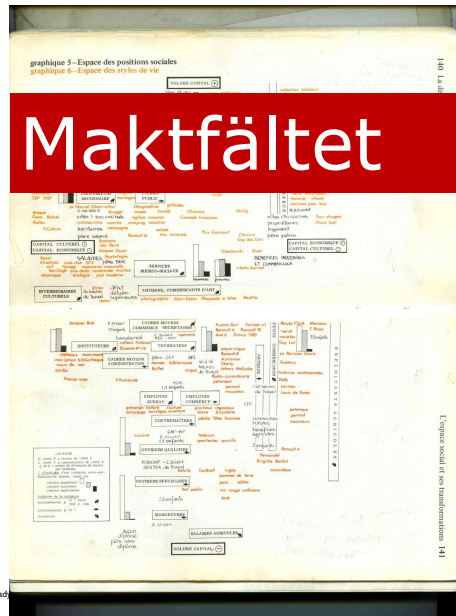
Den dominerande klassen

Medelklasserna

De folkliga klasserna

P. Bourdieu, *La distinction. Critique sociale du jugement*, 1979, p. 140f 12

Det sociala rummet och maktfältet (3)

Den dominerande klassen

Medelklasserna

De folkliga klasserna

P. Bourdieu, *La distinction. Critique sociale du jugement*, 1979, p. 140f 13

Det sociala rummet och maktfältet (3)

Maktfältet = systemet av relationer mellan alla kapitalarter av betydelse i ett samhälle

Den dominerande klassen

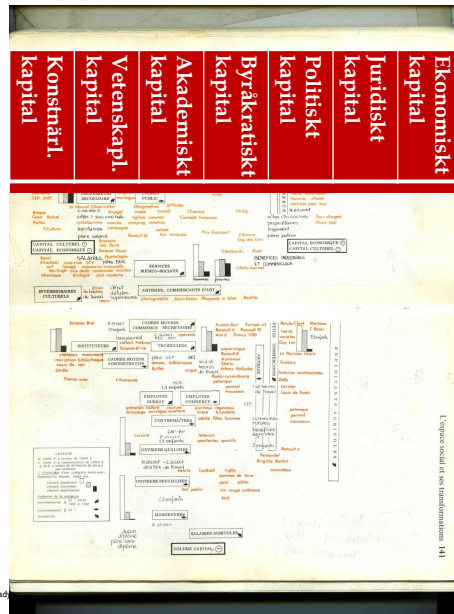
Medelklasserna

De folkliga klasserna

P. Bourdieu, *La distinction. Critique sociale du jugement*, 1979, p. 140f 14

Det sociala rummet och maktfältet (4)

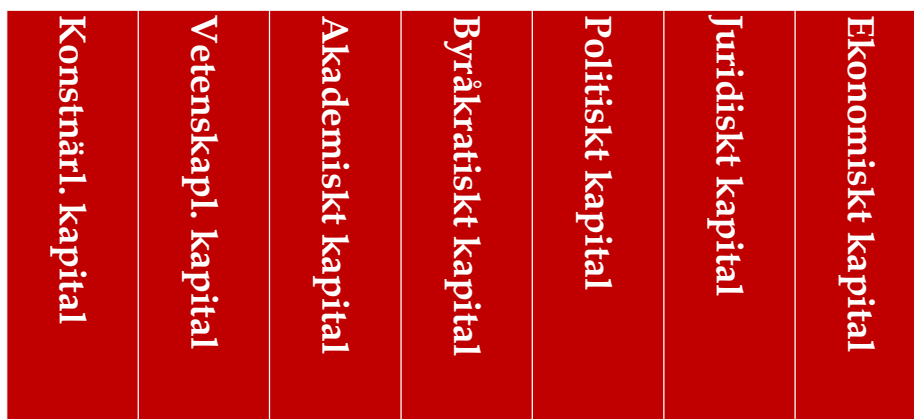
Den dominerande klassen

Medelklasserna

De folkliga klasserna

P. Bourdieu, *La distinction. Critique sociale du jugement*,
 1979, p. 140f 15

Det sociala rummet och maktfältet (5)

Fritt efter P. Bourdieu. Se t.ex. *La noblesse d'État. Grandes écoles et esprit de corps*, Minuit, Paris 1989
 och *Sur l'État. Cours au Collège de France (1989-1992)*, Raisons d'agir/Seuil, Paris 2012.

Krafftält och kampfält

Krafftält och kampfält , två innehåder av fältbegreppet (1)

– båda oundgängliga vid utforskandet av fält

- *Champ de forces* (krafftält)
- *Champ de lutte* (kampfält)

Jfr. t.ex. P. Bourdieu, *Science de la science*, 2001, p. 69 ff.

Krafftält och kampfält , två innebörder av fältbegreppet (2)

Krafftält (*champs de forces*) är den sociala världens motsvarighet till fysikaliska fält i naturens rike:

- elektromagnetiska fält
- gravitationsfält
- magnetosfärerna runt himlakroppar
- interplanetära magnetfält
- higgsfält, etcetera

Ett krafftält har en struktur, dvs kraftlinjer, hierarkier, polariteter. Annorlunda uttryckt: ett system av relationer mellan positioner. Denna struktur vid ett givet tillfälle är resultat av tidigare strider. Den är följaktligen föränderlig – agenternas handlande kan leda till att den rådande strukturen bevaras eller omvandlas.

Krafftält och kampfält, två innebörder av fältbegreppet (3)

Agenternas (individernas, gruppernas, institutionernas) strider äger rum inom **kampfält** (stridsfält, konkurrensfält), visserligen under inverkan av krafftältet som dock inte i sig kan förklara vad som utspelas inom kampfältet.

Även om krafftältets struktur tvingar sig på alla som deltar i spelet – det är inget som deltagarna kan välja bort utan att lämna spelet – är deras handlande är inte förutbestämt. De strategier de utvecklar och hur de handlar avgörs i mötet mellan det bagage de bär med sig och ordningen i fältet. "Habitus är inget öde", brukade Bourdieu säga.

Kraftfält och kampfält , två innebörder av fältbegreppet (4)

En illustration:

Föreställ dig ett kulturellt fält som ett kraftfält i stil med solsystemets gravitationsfält. Här kan vid ett givet tillfälle ingen himlakropp, inte ens den minsta partikel med massa, undandra sig de vid ett givet tillfälle och på en given plats rådande gravitationskrafterna. Däremot kan kraftfältet omskapas om en tung kropp tillkommer, en väldig komet som störtar in i solsystemet, eller i litteraturens värld det gigantiska kollektiva arbete som genomfördes av Baudelaires och Gautiers författargeneration och den närmast följande och som skapade det moderna franska litterära fältet och modernismen (enligt Bourdieus historieskrivning i *Les règles de l'art*, 1992). Då ändras relationerna mellan alla positioner. Kraftfältet har omvandlats. Likaså om en tung position skulle försvinna. Om Jupiter skulle puttats ut ur solsystemet, eller för Hollywoods filmindustris del avlägsnandet av den position som Harvey Weinstein intagit.

Kraftfält och kampfält , två innebörder av fältbegreppet (5)

För att förstå agenternas handlande i kampfältet måste man ta hänsyn till att kraftfältets struktur har verkningar.

Omvänt kan som sagt agenternas handlande inom kampfältet bidra till att omskapa kraftfältets struktur.

Krafftält och kampfält , två innebörder av fältbegreppet (6)

Den ofta framförda anklagelsen mot Bourdieus fältteori för att vara deterministisk och oförmögen att förklara förändringar, för att bortse från "agentskapet" (eng. *agency*) etcetera, bottnar inte sällan i att kritikerna blandar ihop dessa två nivåer i Bourdieus & Co:s analyser av fält (eller andra rum).

Åtskilligt som kritikerna brukar efterlysa, såsom förklaringar till förändringar och inte minst analyser av hur människors agerande kan medföra förändringar, återfinns i rikt mått i Bourdieu & Co:s historiska och empiriska undersökningar av praktikerna, dvs av allt det som försiggår inom kampfältet. Historieskrivningen i *Les règles de l'art*, 1992, är ett exempel bland många.

Krafftält och kampfält , två innebörder av fältbegreppet (7)

Särarten hos Bourdieus fältteori består snarare i kravet på analyser av *såväl* krafftältet som kampfältet. Och i insisterandet på att analyserna av krafftältet är fundamentala!

Inte så att mest tid i forskningsarbetet eller flest sidor i publikationerna skulle ägnas däråt, långt därifrån, men genomgående i Bourdieu & Co:s undersökningar är att föremålen för forskningen relateras till olika positioner inom något slags krafftält – eller mer generellt: positioner inom ett rum eller en rymd (fr. *espace*). Ofta försöker man åstadkomma en karta (åtminstone en inre karta) över systemet av relationer mellan positioner. När ett litterärt verk (*Madame Bovary*) förekommer i *Les règles de l'art* relateras det till positioner som andra litterära verk (*Kameliadamen* eller *Chieu-Caillet*) intar inom "rummet av möjligheter". En viss författares (Flauberts) sociala position definieras av avstånd och riktning i förhållande till andra författares sociala positioner (Dumas d.y., *Champfleury*).

Det sociala fältet och rummet av möjligheter (3)

Rummet av
möjligheter

Madame Bovary

La Dame
aux camélias

Chieu-Caillou

Det sociala
fältet

Flaubert

Dumas d.y.

Champfleury

Det sociala fältet och rummet av möjligheter, 1850-talet (fritt efter P. Bourdieu, *Les Règles de l'art*, 1992). Ur *Kulturens fält* (red. D. Broady), 1998, s. 15.

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-10-05

25

Krafftält och kampfält , två innehåller av fältbegreppet (8)

En forskare som utgår från fältteorin strävar efter att så tidigt som möjligt skaffa sig en åtminstone preliminär karta över det fält eller rum där föremålet för forskningen är placerat. Raka motsatsen till *grounded theory*, med andra ord.

I vetenskap om hur den position man har speciellt intresse av är placerad i förhållande till andra positioner, kan man dyka ned på ett särskilt ställe och genomföra sina observationer, intervjuer eller källstudier, med hjälp av ett brett spektrum av forskningsmetoder och tekniker. Inte bara sociologiska i snävare mening utan alltifrån fenomenologiska och lingvistiska till antropologiska och ekonomisk-historiska. Bourdieus ambition med *Les règles de l'art* var att öppna vägen för en omfattande "vetenskap om konstnärliga verk". I andra sammanhang har han mer generellt pläderat för forskning om "produktionen av kulturella tillgångar".

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/ För eget bruk: filen mol-pre-bou-ver-180116.pptx

2018-10-05

26

Vad duger fältbegreppet till?

Vad duger fältbegreppet till? (1)

Metoderna för studier av fält duger inte om området du studerar är alltför heteronomt, dvs. i avsaknad av autonomi. Det är meningslöst att försöka konstruera ett fält som innesluter människorna som rör sig på ett torg eller publiken i en biosalong.

De allra flesta sociala sammanhang är inte alls åtkomliga med hjälp av fältbegreppet. Fälten som forskningsverktyg är resultatet av sociologens konstruktionsarbete, vars syfte är att lokalisera, avgränsa och analysera särskilt autonoma områden av betydelse när vi vill förstå dominansförhållanden i ett samhälle. Många samhällsvetenskapliga frågor är av helt annan karaktär: man kanske vill utforska vad människor har gemensamt snarare än det som skiljer dem åt, eller processer som genomkorsar eller är relaterade till många fält, eller områden där det som sker inte låter sig analyseras i termer av dominans, makt, herravälde, hierarkier. I sådana fall är fältteorin till föga omedelbar hjälp.

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad duger fältbegreppet till? (2)

Ovan finns en lista över tio tumregler för att bedöma ett fälts autonomi. Att autonomin är svag innebär att människorna där är mer beroende av omvärlden än av varandra, att de viktigaste striderna inte gäller en för just detta fält särskiljande art av kapital (det litterära inom litteraturens fält) utan i stället arter av kapital som dominerar inom andra fält (näraliggande fält som filmens eller musikens, eller starka fält som politikens, ekonomins eller massmediernas...) eller i samhället i stort (där generella kapitalarter som ekonomiskt och kulturellt kapital är verksamma överallt). Dock: även om föremålet för din studie inte låter sig inordnas i något fält kan fältbegreppet vara till nytta, nämligen om det du utforskar ett sammanhang som är beroende av vad som genereras, reproduceras och legitimeras inom fälten. En läsecirkel som samlas en gång i veckan för att diskutera böcker låter sig svårigen analyseras som ett fält men är utsatt för verkningar från det litterära fältet, det litteraturvetenskapliga fältet, förläggarfältet och massmediernas fält. Ett lärarkollegium vid en skola är vanligen alltför heteronomt för att undersökas som ett fält men lärarna har att förhålla sig till vad som produceras inom skolpolitikens, den kommunala och statliga administrationens och den pedagogiska debattens fält.

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/ För eget bruk: filen mol-pre-bou-ver-180116.pptx

2018-10-05

29

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad duger fältbegreppet till? (3)

Till sist. Även om du undersöker sociala fenomen vilka inte låter sig relateras till fält kan det finnas anledning att pröva annat i Bourdieus verktygslåda – begrepp som kapital, habitus, strategier, erkännande, misskännande, eller metoder som prosopografi, etcetera – som sedan runt 1970 finns i Bourdieus och medarbetarnas och efterföljarnas studier av fält men vars användningsområde inte alls är begränsat till forskningen om fält.

För att utforska fält behöver du de nämnda verktygen men det omvända gäller inte.

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/ För eget bruk: filen mol-pre-bou-ver-180116.pptx

2018-10-05

30

UPPSALA
UNIVERSITET

SLUT

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/ För eget bruk: filen mol-pre-bou-ver-180116.pptx

2018-10-05

31